

УДК 332.1

М. В. Шашина,

к. е. н., доцент кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний
університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
ORCID ID: 0000-0001-6676-3316

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.8.72

ПАРАМЕТРИ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

M. Shashyna,

PhD in Economics, Associate professor of the Department of Economics and Business,
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

PARAMETERS OF STRUCTURAL MODERNIZATION OF REGIONAL ECONOMY

У статті проаналізовано основні цілі і задачі структурної модернізації регіональної економіки та визначено відповідні напрямки її проведення. Автором окреслено поточне наповнення регіональних економічних відносин та встановлено бажаний їх стан як результат трансформаційних процесів. У результаті вдалося окреслити параметри модернізації регіональних економічних систем та провести аналіз фундаментальних статистичних даних щодо показників інноваційної активності, соціального партнерства та ефективного використання ресурсів. За результатами аналізу виявлено, що початкові етапи модернізації аналізованих систем проходять недостатньо ефективно. Окрім того, конкретизовано перспективні параметри процесу регіональної модернізації, на підставі яких можуть бути здійснені проміжні підсумки ефективності здійснюваних заходів.

The regional link of economic systems acts as an interconnecting element between particular economic entities and the country's development strategy: local governments are entrusted with a responsible function — a soft adjustment of the missions of enterprises in accordance with the government's objectives. That is why the structure of the regional economic space must be adequate to the global economic environment while meeting the needs of the population of the territorial unit. In the context of incomplete decentralization processes, the search for ways, ways and parameters of structural modernization of the regional economy becomes especially relevant. The article analyses the main goals and objectives of structural modernization of the regional economy and determines the corresponding directions of its implementation. The author outlines the current nature of regional economic relations and establishes their desired state as a result of transformation processes. To date, the structure of the regional economic space is determined by the peculiarities of the administrative-territorial structure and the realization of functions of local self-government bodies. Accordingly, it will consist of three main blocks: local self-governments, population and economic entities that interact within the country. Post-industrial development involves the transformation of state power into a system of support and development of business and community in an integrated space. In this structure, the functions of the elements and the ways of their interact action are changing: the control and supervision functions must be modified to promote and support socially significant sectors of the economy and the environment; the community changes its role from the consumer to a partner and a resource at the same time. As a result, the parameters of modernization of the regional economic systems were outlined, and fundamental statistics on indicators of innovation activity, social partnership and resource efficiency were analyzed. The results of the analysis revealed that the initial stages of modernization of the analyzed systems are not effective enough.

Ключові слова: громада, інновації, модернізація, підприємництво, регіон, розвиток.

Key words: community, innovation, modernization, entrepreneurship, region, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Динамічний розвиток світової економіки та трансформаційні ринкові процеси створюють

новітні умови для функціонування систем господарювання усіх рівнів. Континентальні економічні системи об'єднуються спільними геопросторовими ознаками, однак складаються з національних економік, котрі часто мають абсолютно різні вектори розвитку. Регіональна

ланка економічних систем виступає взаємопов'язаним елементом між конкретними суб'єктами господарювання та стратегією розвитку країни: на органи місцевого самоврядування покладається відповідальна функція — м'якого коригування місій підприємств у відповідності до цілей уряду. В умовах незавершених децентралізаційних процесів пошук шляхів, способів та параметрів структурної модернізації регіональної економіки стає особливо актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання оптимізації регіональних економічних систем піднімаються вітчизняними науковцями достатньо давно, зокрема у працях таких науковців як Дунаєв І.В., Карпенко Ю.В., Коротєєва Г.С., Штефан С.І. та інші. Потребу в регіональних економічних перетвореннях саме з позиції структурної модернізації розкривали Андрєєва В.Г., Лепетюха Н.В., Липська А.С., Сосновська О.О. та інші. Однак все ж варто відзначити недостатність досліджень у частині параметрів та оцінок ефективності планових та фактично проведених заходів такої модернізації.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є пошук та обґрунтування параметрів, що свідчатимуть про майбутню ефективність структурної модернізації регіональної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Параметри структурної модернізації регіональних економічних систем покликані характеризувати бажані показники розвитку. Для їх встановлення необхідно визначити першочергові завдання даного процесу та визначити ті складові, що потребують ґрунтовних структурних перетворень. Відповідно, встановивши необхідні індикатори, можна створити систему параметрів оцінки їх досягнення.

Регіональна економічна система включає в себе велику кількість елементів, зокрема ресурсний, інвестиційний, соціальний, організаційний, комунікаційний тощо котрі реалізують комплекс функцій із забезпечення соціально-економічного розвитку. Відповідно, структура такої системи достатньо складна та багато в чому мінлива, що і зумовлює проблеми в її реформуванні. У процесі структурної модернізації регіональних економічних систем має бути розв'язаний комплекс взає-

мопов'язаних завдань: встановлення потреб розвитку регіону, їх конкретизація; перехід від абстрактних декларативних цілей до конкретних задач; виокремлення факторів розвитку регіональної економічної системи; структуризація існуючих відносин в рамках регіональної економіки та визначення бажаного стану; розробка моделі структурної модернізації регіональної економічної системи; конкретизація параметрів оцінки ефективності перетворень та дієвості модернізованих елементів системи.

Конкретизація задач структурної модернізації визначається в рамках кожного регіону індивідуально. Так, для областей карпатського регіону однією із таких задач може стати розвиток інноваційних форм екотуризму, підвищення якості у сфері гостинності, активізація інноваційного потенціалу туристичної сфери для цілей реконструкції історичних цінностей тощо. Перед регіонами Сходу країни стоять інші задачі: модернізація виробничих процесів, переорієнтація виробництва з сировинного сектору на високотехнологічний продукт, розвиток існуючих центрів науково-дослідних розробок.

На функціонування регіональної економічної системи впливає цілий ряд зовнішніх та внутрішніх факторів, водночас для кожного регіону можна виокремити як індивідуальні, так і загальні чинники. Спільними для всіх регіонів є загальнонаціональні чинники: політична система та нестабільність, загальнодержавні умови господарювання, соціальні та ментальні особливості, система нормативно-правового забезпечення, кліматичні умови, ресурсний потенціал, розміщення продуктивних сил тощо. Внутрішньорегіональні фактори розвитку визначаються індивідуально для кожної системи, однак переважно охоплюють наявність ресурсів, виробничо-промисловий потенціал, вихідний рівень розвитку, інноваційно-інвестиційний поточний потенціал, кадровий та науковий потенціал тощо.

На сьогодні структура регіонального економічного простору визначається особливостями адміністративно-територіального устрою та реалізаціями функцій органів місцевого самоврядування. Укладатиметься вона із трьох основних блоків: органів місцевого самоврядування, населення та суб'єктів господарювання, що взаємодіють у рамках країни. Постіндустріальний розвиток передбачає трансформацію державної влади у систему підтримки і розвитку бізнесу та громади в інтегрованому просторі.

Таблиця 1. Впровадження інновацій на підприємствах регіонів України

За даними Державної служби статистики за період 2016-2018 рр.	Кількість підприємств	У тому числі з них			
		Інноваційно активних підприємств	Частка у загальній кількості, %	Підприємства з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями	Частка у загальній кількості, %
1	2	3	4	5	6
Україна	29129	8173	28,06	2937	10,08
Вінницька	840	203	24,17	66	7,86
Волинська	549	143	26,05	56	10,20
Дніпропетровська	2677	776	28,99	270	10,09
Донецька	809	145	17,92	67	8,28
Житомирська	788	187	23,73	80	10,15
Закарпатська	554	149	26,90	57	10,29
Запорізька	1225	352	28,73	125	10,20
Івано-Франківська	654	177	27,06	72	11,01
Київська	1687	520	30,82	154	9,13
Кіровоградська	500	164	32,80	87	17,40
Луганська	280	61	21,79	26	9,29
Львівська	1867	544	29,14	187	10,02
Миколаївська	636	133	20,91	57	8,96
Одеська	1576	357	22,65	115	7,30
Полтавська	921	217	23,56	94	10,21
Рівненська	589	105	17,83	18	3,06
Сумська	559	142	25,40	73	13,06
Тернопільська	494	156	31,58	87	17,61
Харківська	2226	670	30,10	382	17,16
Херсонська	487	127	26,08	40	8,21
Хмельницька	703	166	23,61	56	7,97
Черкаська	714	155	21,71	70	9,80
Чернівецька	379	76	20,05	15	3,96
Чернігівська	574	140	24,39	37	6,45
Київ	6841	2308	33,74	646	9,44

Примітка: * без врахування тимчасово окупованих територій АРК та зони АТО.

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики [1].

В такій структурі змінюються функції елементів та способи їх взаємодії: функції контролю та нагляду мають модифікуватися у стимулювання та підтримку соціальнозначимих сфер господарювання та екосередовища; громада із споживача переходить у роль партнера та водночас ресурсу.

Визначившись із основним напрямками структурної модернізації регіональних економік можемо окреслити основні параметри її реалізації. Зважаючи на превалювання

ролі інновацій та науки в постіндустріальному суспільстві, саме ступінь впровадження інновацій на підприємствах регіонів України має стати першим таким параметром (табл. 1). Лідерами в частині впровадження інновацій, в т.ч. технологічних виявились підприємства Кіровоградської області, незважаючи на концентрацію сучасних технопарків у зовсім інших регіонах — Харківському та Київському, хоча там інноваційна активність також досить висока. Варто та-

Таблиця 2. Оцінка позиції України за складниками Глобального інноваційного індексу

Складники Глобального інноваційного індексу	2014		2015		2016		2017		2018	
	бал	місце (143)	бал	місце (141)	бал	місце (128)	бал	місце (128)	бал	місце (126)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Глобальний інноваційний індекс	36,3	63	36,5	64	35,7	56	37,6	50	38,5	43
Інституції	52,9	103	52,8	98	48,7	101	47,9	101	49,1	107
Людський капітал і дослідження	36,6	45	40,4	36	40,8	40	39,6	41	37,9	43
Інфраструктура	27,1	107	26,3	112	32,3	99	39,3	90	38,1	89
Рівень розвитку ринку	45,1	90	43,9	89	42,1	75	43,2	81	42,7	89
Рівень розвитку бізнесу	29,1	87	32,4	78	30,6	73	35,3	51	34,5	46
Результати застосування знань та технологій	38,2	32	36,4	34	34,1	33	32,8	32	36,7	27
Результати творчої діяльності	30,6	77	31,3	75	31	58	35,6	49	36,5	45
Індекс ефективності інновацій	0,9	14	0,9	15	0,8	12	0,8	11	0,9	5

Джерело: [2].

**Таблиця 3. Заборгованість з оплати праці в Україні
станом на 01 лютого 2020 року**

1	2 тис. грн	Сума невикраденої заробітної плати з неї у %						
		3 державні підприємства	4 комунальні підприємства	5 акціонерні товариства	6 товариства з обмеженою відповідаль- ністю	7 філії (інші відокремлені підрозділи)	8 приватні підприємства	9 інші організаційні форми
Україна	1902196	31,5	3,1	28,6	9,0	22,4	0,1	5,3
Вінницька	825	—	—	—	25,0	8,8	—	66,2
Волинська	39453	12,6	12,7	10,9	2,1	60,3	0,8	0,6
Дніпропетровська	239831	70,4	2,9	17,2	2,8	2,9	—	3,8
Донецька	386604	37,7	0,5	9,7	11,0	35,6	0,1	5,4
Житомирська	12740	7,9	—	80,9	0,3	7,1	—	3,8
Закарпатська	2646	86,6	—	13,4	—	—	—	—
Запорізька	46489	53,3	11,0	3,3	4,1	1,4	0,2	26,7
Івано-Франківська	11686	72,5	26,2	—	1,3	—	—	—
Київська	22239	91,7	—	—	7,6	—	—	0,7
Кіровоградська	6530	26,6	28,9	—	30,6	5,2	—	8,7
Луганська	197519	5,5	4,8	15,3	0,7	72,4	—	1,3
Львівська	109840	7,6	—	20,2	0,2	68,3	—	3,7
Миколаївська	35269	17,6	19,2	—	30,5	26,5	—	6,2
Одеська	25747	58,4	—	17,7	18,1	5,8	—	—
Полтавська	47184	11,8	—	47,0	33,8	7,0	—	0,4
Рівненська	4457	92,4	—	—	7,6	—	—	—
Сумська	314787	0,3	0,1	85,7	2,2	0,7	0,1	10,9
Тернопільська	28007	14,8	5,0	21,8	1,4	47,8	—	9,2
Харківська	124265	35,8	6,4	28,0	24,1	0,1	0,0	5,6
Херсонська	7722	8,4	59,3	16,4	6,0	4,2	—	5,7
Хмельницька	5186	100,0	—	—	—	—	—	—
Черкаська	25668	3,5	1,6	31,8	24,6	30,1	0,5	7,9
Чернівецька	3907	—	95,2	4,8	—	—	—	—
Чернігівська	11023	51,3	5,7	35,3	2,0	—	2,7	3,0
м.Київ	192575	56,3	—	24,1	19,6	—	—	0,0

Примітка: * без врахування тимчасово окупованих територій АРК та зони АТО.

Джерело: [1].

кож відзначити високі показники впровадження інновацій на підприємствах Тернопільської області.

Отримані показники виглядають оптимістично: середній показник інноваційної активності досягає по Україні 28%. Однак на тлі світової спільноти за даним параметром підприємства України значно відстають від світових лідерів. У міжнародній практиці для оцінки інноваційності використовується показник Глобального інноваційного індексу, за яким рейтинуються країни (табл. 2).

Отже, за параметром інноваційності економічного розвитку регіони України суттєво відстають від бажаного рівня. За умови досягнення лідируючих позицій у світових рейтингах та зростанні частки інноваційно-активних підприємств у загальній структурі принаймні рівня в 50%, можна буде робити висновок про ефективність модернізації регіонального економічного простору в цьому напрямі.

Важливим напрямком оцінки ефективності модернізації регіональних економічних систем

є створення умов соціального партнерства в регіоні.

Таке поняття включає комфортні умови взаємної співпраці бізнесу та громади, органів державної та місцевої влади, дотримання трудового законодавства, високу самосвідомість, зацікавленість та вмотивованість персоналу. Кількісними показниками оцінки даного параметру може стати охопленість персоналу колективним договорами та участю у профспілках, обсягами трудових спорів у регіоні, наявністю судових суперечок між бізнесом та територіальними підрозділами адміністрування господарської діяльності тощо. Найважливішим показником, на наш погляд, у контексті цього параметру, є обсяги накопиченої заборгованості з оплати праці (табл. 3).

Найбільші суми накопиченої заборгованості з оплати праці відмічаються в Донецькій та Сумській областях, найменша — у Вінницькій. Варто відмітити, що у структурі зобов'язань переважає заборгованість державних підприємств, а от частка комунальних — достатньо низька. Тобто, місцеві бюджети

України переважно справляються із виконанням функції оплати праці, а відповідно, створення однієї із передумов соціального партнерства, а от державне управління — ні. Однак повною мірою цього недостатньо: варто оцінити також достатність та дієвість громадських слухань у регіоні, оперативність та результативність розгляду звернень громадян та ініціатив бізнесу тощо.

Результуючими параметрами модернізації регіональних економічних систем стануть показники прямого та опосередкованого впливу: валовий регіональний продукт та додана вартість, рівень реального доходу населення, індекс промислового розвитку, обсяг податкових надходжень до місцевого бюджету, залучення інвестицій в розвиток регіону тощо. Однак оцінку зазначених параметрів, на наш погляд, варто проводити вже на етапі моніторингу попередніх результатів перших кроків процесу модернізації. А виходячи з оцінки базових параметрів, про це говорити ще зарано.

ВИСНОВКИ

Потреба в структурній модернізації регіональної економіки зумовлена інтеграційними процесами в глобалізованому середовищі. Відповідно, регіональні зміни мають відбуватися в контексті прагнення створення прогресивного, постіндустріального середовища функціонування економічних підсистем. За результатами аналізу фундаментальних параметрів із окреслених встановлено, що рівень розвитку економічних систем в контексті модернізації перебуває на початковому етапі трансформацій та потребує ще багатьох зусиль з органу місцевого самоврядування.

Література:

1. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.20).
2. Лепетюха Н.В., Липська А.С. Сучасний стан інноваційної діяльності промислових підприємств України. Економіка та суспільство. 2018. № 18. С. 150—158. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/21.pdf (дата звернення: 01.03.2020).
3. Андреева В.Г., Сосновська О.О. Оцінка сучасного стану інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств реального сектора економіки України. Проблеми економіки. 2016. № 1. С. 68—74.
4. Карпенко Ю.В. Парадигма модернізації економіки: становлення та розвитку. Вісник економічної науки України. 2017. № 1. С. 54—57.
5. Дунаєв І. В. Модернізація регіональної економічної політики: ідентифікація і семан-

тичний аналіз понятійного апарату. Актуальні проблеми державного управління. Одеса: Вид-во ОРІ НАДУ, 2015. № 4 (64). С. 16—20.

6. Штефан С.І., Коротеєва Г.С. Фінансові інститути і інструменти модернізації економіки регіонів України. Комунальне господарство міст. 2014. № 113. С. 223—228.

References:

1. State Statistics Service (2020), [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed: 01 March 2020).
2. Lepetiukha, N.V. and Lypska, A.S (2018), "The current camp of the innovation industry of Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 18, pp. 150—158.
3. Andriieva, V.H. and Sosnovska, O.O. (2016), "Evaluation of the current state of investment and innovation activity of enterprises in the real sector of Ukraine's economy", *Problemy ekonomiky*, vol. 1, pp. 68—74.
4. Karpenko, Yu. V. (2017), "Paradigm of modernization of economy: formation and development", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 1, pp. 54—57.
5. Dunaiev, I. V. (2015), "Modernization of regional economic policy: identification and semantic analysis of the conceptual apparatus", *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 4 (64), pp. 16—20.
6. Shtefan, S. I. and Korotieieva, H. S. (2014), "Paradigm of modernization of economy: formation and development", *Komunalne hospodarstvo mist*, vol. 113, pp. 223—228.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2020 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73